له بڵاو کراوەکانی ماڵپەڕی بەهەشت

ژیاننامەی ئیمامی

شافعی

ڕەحمەتی خوای لێ بێت

ئامادەکردنی

مامۆستا خلیل أحمد

ماڵپەری بەهەشت

ba8.org

ماڵپەڕێکی ئیسلامی زانستی پەروەردەیی یە و لەپێناو بڵاوکردنەوەی ئەو ئیسلامەیە کە سەلەفی صاڵح - پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) و هاوەڵانی (رضي الله عنهم) لەسەری بوون - وە سەر بە هیچ گروپ و لایەنێکی حیزبی نیە.

ماڵپەری بەھەشت

ئەو کتێب و بابەت و لێکۆڵینەوە شەرعیانە بڵاو دەکاتەوە کە دەبنە هۆی:

١. شارەزاکردنی موسوڵمانان و پەروەردەکردنیان لەسەر ڕێگا ڕاستەکەی ئیسلام، ئەمەش دەستەبەر دەبێ بە گەڕانەوە بۆ پەیڕەوە ڕەسەنەکەی ئیسلام،کە بریتی یە لە قورئان و سوننەت،بە تێگەشتنی پێشین وپێشەوایانی ئوممەت.

٢. پاک کردنەوەی بیروباوەڕ و ڕەوشتی موسوڵمانان، لە دیاردەکانی شیرک و کوفر و تاوان.

٣. پاڵاوتن و تەصفیەکردنی ئاینی ئیسلام لە بیدعە و بۆچونە داهێنراوەکان.

٤. وریا کردنەوەی موسوڵمانان لە شوێنەواری خراپی ڕیوایەتە لاواز و هەڵبەستراوەکان.

٥. پتەو کردنی برایەتی یەکی ڕاستەقینە لەسەر بناغە فراوانە جێگیرەکەی ئیسلام و نەهێشتن و کەمکردنەوەی دەمارگیری مەزهەبی و حیزبی.

ئامانجمان:

ئاشناکردنی کۆمەڵگایە لە ئیسلامی ڕەسەن و دروستکردنی تاك و کۆیەتی بۆ تێگەشتن لە سەرچاوەکانی کە بریتین لە قورئانی پیرۆز و سوننەتی صەحیح و ئاشکراکردنی ئەو شتانەی کە نامۆن بە ئیسلام و خراونەتە نێویەوە بە چەندین دەستەواژەی دەنگ و ڕەنگ و نوسراوی لە بوارەکانی بیروباوەڕ و ڕەوشت و ئاکار و پەروەردە و زانست و پزیشکی و گەشەی کۆمەڵایەتی.

خودایە داوات لێ دەکەین دامەزراومان بکەیت ، وتەوفیقمان بدەیت بۆ هەر کار وگوفتارێکی جوان وچاک بەو شێوەیەیی کەخۆت لێی ڕازیت.

ستافی ماڵپەڕی بەھەشت

بسم الله الرحمن الرحيم

سوپاس وستایش بۆخوا, درودوسلاو بۆسەرگیانی پێغەمبەر(ﷺ) وەبۆسەر گیانی کەس وکارو هاوەلانی وشوێن کەوتوانی. بەڕاستی ناودارانی ئیسلام ڕۆلێکی گرنگ و بەرچاویان هەبووە لەخزمەتکردن وهۆشیارکردنەوە وچاکسازی لەناو کۆمەلانی خەلکدا, هەمووژیانیخۆیان تەرخان کردبوو بۆخزمەتکردنی ئاینی پیرۆزی ئیسلام و ئاشناکردنی کۆمەلانی خەلك لەم ئاینە پیرۆزە,تەنهابە مەبەستی بەدەستهێنانی ڕەزامەندی خوا ,دورلەهەولدان بۆ دەسخستنی پلەوپایەی ژیانی دونیاو تێرکردنی بەرژەوەندی کەسی, جا خوێندن و زانینی ژیاننامەو ئەزمونی پرشنگداری هەریەك لەناودارانی ئیسلام گەلێك سود بەخش و بایەخدارە. بەتایبەت بۆئەوەی ببێتە دەرسێکی زیندو و واقیعی بۆئەمڕۆی ئێمەی شوێن کەوتوو , هەروەهاژیاننامەی ناودارانی ئیسلام پالنەرێکی گرنگ و کاریگەرە, بۆچاولێکردن وخۆڕازاندنەوە بەوخوورەوشتە بەرزانەی ئەوان هەلیانگرتبوو ,لەبەرهەمووئەمانە دەچینە ناو گولزاری ژیاننامەی کەسایەتیەکی مەزن لە ناودارانی ئیسلام کە بریتیە لە ئیمامی شافیعی ڕەحمەتی خوایلێ بێ.

ناوو نەسەبی شافعی

شافعی ناوی :محەممەدی كوڕی ئیدریسی كوڕی عەبباسی كوڕی عوسمانی كوڕی شافع ی كوڕی (السائب)ی كوڕی عوبەیدی كوڕی عەبد یەزیدی كوڕی هاشم ی كوڕی (المطلب)ی كوڕی (عەبد مەنناف)ی باپیرە گەورەی پێغەمبەری خوایە (ﷺ)[1] , واتە

پێشەوا شافعی بە نۆ پشت دەگاتە وە سەر (عەبدمەنناف) لێرەوە خزمایەتی نێوان شافعیو پێغەمبەری خوا(ﷺ) وقورەیشێتی شافعیمان بۆ دەر دەكەوێ.

شوێن وساڵی لە دایك بوونی

ئیمامی شافعی لە ساڵی (١٥٠)یكۆچی بەرامبەرر(٧٦٧)یزاینی لەشاری غەززە لە فەلەستین لە دایك بووە, هەرلەو سەفەرەیدا دوای لەدایكبوونی شافعی بەماوەیەكی كەم مردوەو ونەگەڕاوەتەوە , بۆیە شافعی بەهەژاری و بێ باوكی لای دایكی ژیاوەو گەورەبووە لەتەمەنی دووساڵیدا –دایكی _ژیروكارزان وتێگەیشتوویی –_ كۆرپە ساواكەی بردووەتەوە بۆ شاری مەككە _شاری دێرینی

---

[1] بروانە (تاریخ الاسلام)ی ئیمامی الذهبی ب ١٤ ل ٣٠٤ ,سیر اعلام النبلاء ب ١٠ ل ٥ الجرح والتعدیل ب ٧ ل ٢٠١ تهذیب

الكمال ب ٦ ل ٢٠٩ البدایة والنهایة ب ٥ ل ٦٩١ هەروەها چەندین سەرچاوەی باوەڕ پێكراوی تر.

باووباپیرانی شافعی[٢], شافعی هەر لەتەمەنی منداڵیدا پێش (باڵغ) بـوونی قورئـانی پیرۆزی لە بەرکردووە, لەدوای دابـەزین ونیشـتەجیبۆون لەمککـە ,شـافعی ئـەوەی هەڵبژارد کەبچێتە دەرەوەی مەککە بۆناو هۆزە کانی تر لەدەرەوەی شاری مەککە ,لەمیانـەی ئـە م دەرچـونەی لای هـۆزی (هوزەیـل) دابـەزی , ئـەوهۆزەی کـەوا ناوبانگی بەزمان پاراوێتی وڕەوانبیژی و ئەدەبزانی دەرکردبوو ,بۆیە (١٧) سـاڵی تەواو لەناو ئەم هۆزەدا مایەو. لەئەنجامدا بووبە ئەدیب وزانایەکی گەورەو لێهـاتوو لە بارەی زمان وڕەگەز ناسیدا

ژیان وخوێندن و پێگەیشتنی

غەززە شوێنی لەدایك بوونی ئیمامی شافعی یە , بەلاّم جێگـای بـاب و بـاپیرانی شافعی نەبووە بەڵکو ئیدریسی باوکی بەمەبەستی ئەنجامدانی کارێك ڕۆیشتبوو بـو ئیمامی شافعی بۆخۆی دەڵێ (لەمەککە دەرچووم بۆناوهۆزەکـانی تـر لـەدەرەوەی مەککە ,لای هۆزی(هذیل) دابەزیم ومامەوە لەگەڵیان دا ژیـام بەمەبەسـتیفێربوونی زمـان وئاخاوتنیـان , لەوکاتـەدا (هـذیل) لەهـەموو هۆزەکـانی عـەرەب زمانپـاراوو ڕەوانبێـژتر بـوون) لەمیانەیژیانبەسـەربردن ومانـەوەی لـە (هـذیل) دادەبـەزی بۆشـاریمەککە بەمەبەسـتی دەستخسـتنی زانسـتی شـەرعی لای زانایـان ,پاشـان دەگەڕایەوە ناو (هذیل) بەم شێوەیە بەردەوام بوولەگەڕان بەدوای زانستی شەرعی

[٢] تاریخ التشریح الاسلامی ل١٨٤.

و وەرگرتنیدا, لەم کاتەی کەواشافعی سەرقاڵی گەڕان بوو بەدوای زانستیشەرعیدا چاوی کەوت بەشێخ وموفتی حەرەمیمەککە (موسلیمی کوڕی خالیدی زەنجـی)[٣], شایانیباسە شافعیسودێکی گەورەی لەوپێشەوایە وەرگرت بـەردەوام بـوو تـاوای لێهـات مۆڵەتیـدا کەفتوابـدات .پاشـان ئیمـامی شـافعی ڕەحمـەتی خـوایلێبێ داوای لەمامۆسـتاکەی (موسـلیم)کـرد کەنامەیـەکی بۆبنوسـێت بۆمـالیکی کـوڕی ئەنـەس پێشـەواو فەرمودەناسـی مەدینـەی شـاری پێغەمبـەری خـوا (ﷺ) بـەڵێ :ئەویش بۆی نوسی, ئیمامی شافعی بەڕێکەوت بۆ مەدینە تاگەیشـتە لای ئیمـامی مالیك ,ئەوەشمان لەیاد نەچێ ئیمامی شافعی پێشوەخت کتێبی (موطا)ی دانراوی ئیمامی مالیکی لەبەرکردبوو کەتەمەنی (١٣)ساڵان بوو بۆیە لەسەر داوای ئیمامی مالیـك (موطـا)ی خوێنـدەوە بەسـەر ئیمـامی مالیکدا بۆیـە خوێندنـەوەی ئیمـامی شافعی لای ئیمامی مالیك زۆر سەرسوڕهێنەربوو.

ئیمامی شافعی لەسەرەتای دەستپێکردنی زانستی شەرعیدا فیقهـی موسـلیمی کوڕی خالیدو حەدیسی دووکەسایەتی مەزنی حیجازی بەدەستهێنا کەبریتی بوون لەسـوفیانی کـوڕی (عیینـە)ی فەرمودەناسـی مەککـەو مـالیکی کـوڕی ئەنەسـی فەرمودەناسی مەدینە ، لێرەدا بۆمـان دەرکـەوت ئـەم دوو کەسـایتیە بەمامۆسـتا گەورەکانی ئیمامی شافعی دادەنرێن.

---

[٣] بڕوانە تاريخ التشريع الاسلامی ل ١٨٤.

بەلاًم وە نەبیٚ ئیمامی شافعی تـەنها سـوودی لـەم دوو کەسـایەتییە وەرگـرتبیٚ وبەس, نا بەلٚکو فقە وحـەدیسـی لـە زۆر کەسـانی تـرەوە وەرگرتـووە وەك(داوودی کوڕی عەبدولرحمان و عەبدولعەزیزی کوڕی ئەبو سەلەمەی ماجیشۆن و ئیبراهیمـی کـوڕی سـەعدو محەممـەدی کـوڕی ئەلحەسـەنی فەقیـە و ئیسـماعیلی کـوڕی عُلیـە و....کەسانێکی زۆری تر جگە لەمانە[٤], بەلاًم پەیوەندی ئیمامی شافعی بە ئیمامی مالیکەوە پەیوەندیەکی پتەوو بەهێز بوو بۆیە مەقامی ئیمامی مالیك لەدلٚی ئیمامی شافعیدا لە پێشەوەبوو.هەروەها کتیبیٚ(الموطا)ی مالیك لای شافعی پلە وپایە یـە کیبەرزی هەبوو تەنانەت لەپاش قورئانی پیرۆز بەڕاسـترین کتێبـی حیسـابدەکرد, بۆیە دەیگـوت (لـەگۆی زەویـدا هـیچ کتێبێـك نیـە لـە (الموطـأ) ڕاسـتی زیاترتێـدا هەبیٚ)[٥], واتە : صەحیح بیٚ, بۆیە هاوەلٚیتی شافعی بـۆ مالیـك درێـژەی خایانـد تـا ئەوکاتەی ئیمامی مالیك ڕەحمەتی خـوای لـیٚ بـیٚ وەفـاتی کـرد لەسـالٚی(١٧٩)ی کۆچی , ئەوکاتـە تەمـەنی شـافعی (٢٩) سـالٚبوو , نزیکـەی (٩) سـالٚ لای مالیـك مایەوە تابەیەکیٚ لەهاوەلٚەکانی مالیك دادەنرا بەلٚام دوای وەفاتی مالیـك , شـافعی ناچار لەویٚ نەمایەوەو ڕۆشت بو یەمـەن , شـافعی خـاوەنی مـالٚ و سـامانێکی زۆر نەبووە , بۆیە دەگەڕا بەدوای کارێکدا پێی بـژێت , بـۆ ئـەم مەبەسـتە (مصـعب)ی کوڕی عەبدولٚای (القرشـی) قـازی یەمـەن یارمەتیـدا بـۆ ئـەوەی لەیەمـەن کـارێکی

---

٤ بڕوانە تاريخ الاسلام ب ١٤ ل ٣٠٥.

٥ بڕوانە اداب الشافعی ومناقبە ل ١٩٦ ــ ١٩٧.

بخاتە ژێردەست , ئەنجامیش ئەوەبوو کارێکی پێسپارد وماوەیەکیش بەردەوام بوو لەسەری . ئەوەشمان لەیاد نەچێ شافعی لەیەمەنیش سودیلە(لیث)ی کوڕ سەعدی شەرعزانی میسر وئەوزاعی شەرعزانی شام وەرگرت. لەساڵی (١٨٤)ی کۆچی , ئەوکاتەی (هارون)ئەلڕەشید خەلیفەی موسڵمانان بوو, شافعی تووشی مەینەت و تاقیکردنەوەیەکی قورس وگران کرا تۆمەتکرا بەوەی گوایە ڕەخنەی لەدەسەڵاتی عەبباسییەکان گرتوەو شیعەگەرێتی دەکات[٦].

بەم بۆنەیەوە ڕەوانەی بەغدادکرا بۆلای ئەلڕەشید,بەلاّم لەبەرئەوەیئەم تۆمەتە لەڕاستیەوە دوور بوو شافعی ڕزگاری بوو نەك هەرئەوەش بەڵك و لەمیانەی ئەم ناردنە ی بۆبەغداد چاوی کەوت بەمحە ممەدی کوڕی ئەلحەسەنی شەیبانی ودوای ڕزگار بوونی لەومەینەتە .زانیارییەکی باشی لەو کەسایە تییە وەرگرت وکتێبەکانی نوسییەوە, هەروەها چاویکەوت بەوکتێبانە کەلە عێراقدا هەبوون و لەبابەتی فیقهەوە نوسراوبوون ,شافعی بەم هەوڵەی توانی زانیاریەکانی هەردوو قوتابخانە بەناو بانگە کەی ولاّتانی ئیسلام قوتابخانەی حەدیس لەحیجازو قوتابخانەی (را ی و قیاس) لە عێراقدا کۆ بکاتەوە . دوای ئەوەی شافعی لەومەینە تە قورسە ڕزگاری بوو زانیاریە کی گەورەی بەدەست هێنا ئەنجا گەڕایەوە بۆحیجاز , تاماوەیەك لەشاری مەککە سوودی وەردەگرت ودەیگەیاند

---

[٦] تاريخ التشريع الاسلامى ل ١٨٤ ــ ١٨٥ .

چو نکە مەککەجێگای بەیە ککەیشتنی زانایان بوولە هەموو هەرێمەکانەوە , ئیمامی شافعیش تێکەڵاوی دەکردن ولێی دەردەگرتن ولێیان وەردەگرت مونازەرەشی لەگەڵ دەکردن بەم شیوە یە بەردەوام تا ئەوەی بۆ دروست بوو, جاری دووەم سەرداتەوە لە عێراق لە ساڵی (١٩٥)ی کۆچی ,بۆیە بەرێکەوت بۆ عێراق ,ئەم جارەیان جیاواز بوو لەویتر یان ئەمجارە کۆمەڵێ لەزانایانی عێراق سوودیان لێ وەرگرت، وەکو ئیمامی ئەحمەدوعەبدولڕحمانی کوڕی مەهدی، ئیسحاقی کوڕی ڕاهەوەیهی ئەڵێ (پێش هاتنی شافعی ئێمە ناسخ ومەنسوخ مان نەدەزانی شایانی باسە ئیمامیئەحمەد زۆر پەیوەست بوو بە شافعی یەوە وبەنۆیکەرەوەی سەدەی دووەمی حساب دەکرد دەیفەرموو(یروی فی الحدیث ان اللە یبعث راس کل سنة من یصحح لهذه الامة دینها فنزرنا فی المئة الاولیفازا هو عمر بن عبدالعزیز ونزرنا فیالمئة الثانیة فنراة الشافعی)[٧]. ئەم جارە محەممەدی کوڕی ئەلحەسەن وەفاتی کردبوو هەروەها (هارون) یش وەفاتیکردبوو ,شافعی ئەم جارەیان دووساڵ مایەوە پاشان جارێکی ترگەڕایەوە بۆحیجاز بەڵام دەنگ وباسی لەهەموو بەغدادا بڵاو بووبووەوە، زۆربەی زانایانیش شوێن بیرو ڕاکانی کەوتبوون . هەروەها بۆجاری سێیەم گەڕایەوە بۆعێراق چەند مانگێك مایەوە ئەنجا لەساڵی(١٩٩)ی کۆچی سەفەریکرد بۆمیسرولە (فسطاط) بەمیوانی لای عەبدوڵڵای کوڕیعەبولحەکەم دابەزی.

---

[٧] انظر : صفة الصفوة(٢/٢٥٠).

لەوێ لەمزگەوتی (عەمری کوڕی عاص) دەستیکرد بە وتنەوەی وانەکانی فیقە وحەدیس بەیانیان دەستی دەکرد بە وتنەوەی قور ئان دوای ئەوەش حەدیس و پاشان موناقەشەو سەرنجدانی حوکمە فیقهیەکان هەروەها گرنگی ئەدا بەوتنەوەی زمانی عەرەبی کەدەستێکی بالاَی هەبوو تیایدا بەڵکو سەرچاوە بوو بۆ زمانی عەرەبی وەکو ٠٠ ئەبوعوبەیدەی ئەلقاسمی کوڕی سەلام ئەڵێ /شافعی یەکێ بوو لەوانەی زمانی لێ وەردەگیرا٠ هەروەها ئیبنو هیشام خاوەنی مەغازی ئەڵێ٠ شافعی یەکێ بوو لەوانەی زمانی لێ وەردەگیرا ، لە میسر تواناکانی شافعی دەرکەوت و هەموو کتێبە تازەکانی بە قوتابیەیە میسریەکان خوێندەوە ئەمەش پێی دەگوترێ مەزهەبی میسر یان مەزهەبی تازەی شافعی رەحمەتی خوای لێ بێ.

مشتێك لە خەرواری سیفاتەکانی شافعی

خۆبەکەم زانین وتەسلیم بوونی بۆ حەق, ڕەبیعی کوڕی سولەیمان دەڵێ (گوێم لە شافعی بوو گوتی : پێم خۆشە خەڵکی ئەم زانستەی من – واتە کتێبەکانی– فێربن و بیزانن بۆ ئەوەی هیچ لەوانە نیسبەت نەدرێت بۆ لای من و بەناوی منەوە نەبێ، هەروەها ڕەبیع دەڵێ ٠٠ لە شافعیم بیست دەیگوت: موناقەشەی هیچ کەسێکم نەکردووە بەمەبەستی سەرکەوتن بەسەریدا بەڵکو تەنها بەمەبەستی

دەرخستنی ئەو حەقەی پێمە[8] لەکاتێکدا شافعی وەکو هیچ کەسێکی تر نەبووە لەمونازەرە کردندا کەزۆر بەهێز بووە لەو بوارەدا وەکو محەممەدی کوڕی عەبدوڵلأی کوڕی عەبدولحەکەم ئەڵێ : هیچ کەسێکم نەبینیوە شافعی مونازەرەی لەگەڵ بکات ئیللا بەزەیم بەو کەسەدا هاتوەتەوە[9], هەروەها ئەڵێ • گەربببینیت ئەوکاتەی شافعی مونازەرە دەکات وادەزانی شێرێکەوپەلاماری خواردن دەدات ئەوبوو خەڵکی فێری بەڵگەو بەڵگە خوازی کرد[10]

عیبادەت وشەونوێژی شافعی

ڕەبیعەی کوڕی سولەیمان ئەڵێ : شافعی شەوگاری کردبوو بە سێ بەشەوە سێیەکی یەکەمی دەینوسی , بەشی دووەمی نوێژی دەکرد ,بەشیسێیەمی دەخەوت . ئیمامی (الذهبی) ئەڵێ :هەرسێ کردارەکەی لە گەڵ مەبەستدا عیبادەت و پەرستشە بۆخوا .

سەخاوەتی شافعی

ئەبوو (ثور) ئەڵێ کەم جار شافعی شتی لای خۆی ئەهێشتەوە لەبەرچاوتێری عەمری کوڕی سەوواد ئەڵێ :شافعی سەخیترین مرۆڤە بۆدینارودرهەم وخۆراك

---

[8] سير اعلام النبلاء ب ١٠ ل ٢٩.

[9] تأريخ الاسلام ب ١٤ ل ٣١٧.

[10] تأريخ الاسلام ب١٤ ل٣١٧.

بەخشین , شافعی پێی ووتم : لەژیانمدا سێجار ئیفلاسم کردووە ,تەنانەت کەم و زۆری ماڵی خۆمم فرۆشتووە تەنانەت خشڵی خێزان و کچەکەشم وەهەرگیز ڕەهنم نەکردووە, ڕەبیع ئەڵێ :لایشافعی ووتم ژنم هێناوە ئەویش پرسیاری لێکردم گوتی چەندت کردوە بەمارەیی منیش گوتم (٣٠)دینار، شەش دینارم پێشەکی داوە کەئەمەی بیست (٢٤) دیناری پێشکەش کردم بۆتەواو کردنی ئەو مەبلەغە .

ڕەبیع ئەڵێ :کابرایەك نامەیەکی دا بەشافعی تیایدا نوسرا بوو , من کابرایەکی سەوزە فرۆشم تەنها یەك درهەمم هەیە ژنیشم مارە کردووە جایارمەتیم بدە ئەویش لەوەلامدا گوتی ڕەبیع (٣٠) دینارم پێبدە و داوای گەردن ئازادی لێبکە بۆم. منیش گوتم ئەم کابرایە تەنها (١٠) درهەمی بەسە گوتی (ویحك) ئەوەی بدەرێ .

شایەتی وستایشی زانایان لەسەر ئیمامی شافعی

حارسی کوڕی سورەیج ئەڵێ : گوێم لە یەحیای کوڕی (القطان) بوو دەیگوت (من بەتایبەت پاڕانەوە لای خوا بۆ شافعیدەکەم), ئەبووبەکری خەللاد ئەڵێ:من لەپاش نوێژەکانم پاڕانەوە لای خوا بۆشافعی دەکەم، مەیمونی ئەڵێ: گوێم لێبوو ئەحمەدی کوڕی حەنبەل دەیگوت شەش کەس هەن لەسەحەردا دۆعایان بۆدەکەم یەك لەوانە شافعییە.

(ابو ثور) ئەڵێ‌عەبدولڕحمانی کوڕی مەهدی پێی گوتم هیچ نوێـژێك ناکـەم ئـیللا لە نوێژەکەمدا لەخوا دەپاڕێمەوە بۆشافعی .

فەزڵی کوڕی زیاد : گوێم لێ بـوو ئەحمـەد دە یگـود(هیچ کـەس نیـیە پێنـوس ومەرەکەبی بەدەستەوە گرتبێ ئیللا شافعی مننەتی لەگەردنی ئەو کەسەدا هەیە.

بیروباوەڕی شافعی

ڕەبیع ئەڵێ گوێم لێ بو شافعی دەیگوت: باوەڕ بریتیە لە ووتەو کـردەوە, زیـاد دەکاو کەم دەبێ. شێخی ئیسلام عەلی کوڕی ئەحمەدی کوڕی یوسـف ی هـەکاری لە کتێبی (عقیدە الشـافعی) دا ئـەڵی (یونسـی کـوڕی عەبدولئـەعلا ئـەڵێ: شـافعی پرسیاری لێ کرا دەربارەی سیفاتی خوا و ئەوەی خـۆی بـاوەڕی پێیـەتی, بیسـتم لیێ گوتی خوای گەورە چە ندین ناو و سیفاتی هەیە لە قورئاندا هاتووە,هەروەها پێغەمبـەریش (ﷺ) هـەواڵی ئـەوەی ئوممەتەکـەی ڕاگەیانـدووە کـەوابوو کەسـێ بەڵگـەی پێگەیشـتبێ بـۆی نیـە ڕەت یکاتـەوە قورئـان باسـی ناووسـیفەتەکانی کردووە.هـەروەها لەپێغەمبەریشـەوە (ﷺ) سـەلمێنراوە ,کەسێ‌دوای سـەلماندنی بەڵگە موخالەفەی بکات ئەوا بێ باوەڕ دەبێ بەڵام پێش سەلماندنی ئـەوە بیـانوی هەیە چونکە نازانێ و زانیاری پێ‌نیە ، چـونکەزانیاری دەربـارەی ناوسـیفەتەکان تەنها بەژیری پەی‌پێ‌نابرێ, بەبیر کردنەوەو تیاڕامـان بەدەسـت نایـەت ئێمـە هـیچ کەس تەکفیر ناکەین کـەزانیاری لەوبابەتـە نـەبێت, مەگەرکەسـێ بەڵگـەی‌پێبگات,

ئێمەئـەم سـیفەتانە دەسـەلمێنین ونـەفی لەیەکچـون لەخوادەکـەین وەکوخـوای گـەورە سـەلماندن ونـەفیکردووە وەك دەفـەرمووێت : ﴿لَيۡسَ كَمِثۡلِهِۦ شَيۡءٞۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡبَصِيرُ﴾[11].

دەربارەی قورئانی پیرۆز (البويطی) ئەڵێ گوێم لێ بوو شافعی دەیگوت :خـوای گـــەورە بەووشـــەی(کن)دروســـتکراوەکانیبەدیهێناوە ئەگـــەربێت و(کـــن) دروستکراوبێت واتە دروستکراوێك بەدروسـتکراوێکیتر بـەدی هـاتوە واتـە قورئـان کەلامی خوایەوە ومەخلوق نیـە[12] بینینـی خـوا بۆئیمانـداران لەبەهەشـتدا, شـافعی خوای لێ ڕازی بێت لە تەفسیری ئایەتی.

﴿كَلَّآ إِنَّهُمۡ عَن رَّبِّهِمۡ يَوۡمَئِذٖ لَّمَحۡجُوبُونَ﴾[13].

ئەڵێ ئـەم ئایەتـە بەڵگەیـە لەسـەر ئەوەموسـڵمانان (دۆسـتەکانی خوا)لـەڕۆژی قیامەتدا (واتە لەبەهەشتدا خوا دەبینن.

هاوەڵان وچوار خەلیفەکە باشـترین خـەڵك لـەدوای پێغەمبـەر صـلی اللـە علیـە وسلم ئەبوبەکرە پاشان عومەر پاشان عوسمان پاشان عەلی خوا لەهـەمویان ڕازی

---

[11] {سورة الشورى:١١}.

[12] انظر : حلية الاولياء (١١١/٩).

[13] {سورة المطففين:١٥}.

بێـت ,خـوای گـەورە مـەدحی هاوەڵـەکانی پێغەمبـەری (ﷺ) لـە قورئانـدا کردووە,هەروەها پێغەمبەریش (ﷺ) فەزڵی بێ وێنەیی‌وگەورەیی ئەوانی بۆ باس کردووین[14]

شافعی و ئەهلی کەلام

موحەممەدی کوڕی ئیسماعیلی ترمذیی ئەڵێ (ابوثـور) وحوسـێنی کـوڕی عـەلی کەڕابیسی گوتیان : گوێمان لێ بوو شافعی دەیگوت حوکمی من بەرامبەر بە ئـەهلی کـەلام ئەوەیە بە(سـەعەف)ی دارخورمـا لێبـدرێن وبەسـواری ووشـتربەناو خەڵکدا بۆپەنـد بسـوڕێنرێنەوە و پێیـان بگـوترێ ئەمـە تۆڵـەی وازهێنانتانـە لەقورئان وسونەت)[15], ڕەبیع ئەڵێ‌شافعی گوتی:

گەربێتو ئینسان بگاتەوە بەخوا بە هەر تاوانێکەوە بێ تەنها شیرك نەبێ ئاسانترە لەوەی بگاتەوەلای‌خواوەندێ بیدعەی ئەنجام دابێ[16].

شافعی و کارکردن بەحەدیس

[14] مناقب الشافعی (٤٣٣/١).

[15] سیراعلام النبلاء (٣٩/١٠).

[16] سیر اعلام النبلاء (١٦/١٠) تاریخ الاسلام (٣٣١/١٤).

عەبدوللاّی کوڕی ئیمامی ئەحمەد ئەڵێ :گوێم لەباوکم بوودەیگوت شافعی ووتوویەتی :ئێوە لەحەدیسەدا لەئێمە شارەزاترن ئەگەر حەدیسی صەحیح شارەزا بوون هەواڵم پێبدەن تابەدوایدا بڕۆم لەکوفەبێ یان لەبەسرەبێیان لەشام[17].

(حەرمەلە) دەڵێ :شافعی ووتویەتی :ئەوەی کەمن ووتومە و پێچەوانەی حەدیسی صەحیحی پێغەمبەرە، ئەوەحەدیس لەپێشترە وتەقلیدی من مەکەن[18].

ڕەبیع ئەڵێ گوێم لێ بووشافعی دەیگووت :ئەگەرلەکتێبەکەمدا شتێکتان بینی خیلافی سوننەتی پیغەمبەربوو ئێوەکاربەسوننەتەکە بکەن و ئەوەیمن ووتومە وازیلێبێنن[19].

ڕەبیع ئەڵێ پیاوێك گووتی ئەی (ئەبوو عبدالله) کاربە حەدیس دەکەی گوێم لێبوو گووتی:هەرکاتێك حەدیسێکی صەحیحم لەپێغەمبەرەوە ڕیوایەت کردوکارم پێنەکرد ئەوا ئێوە شایەت بن من عەقلم نەماوە . ئەلحومەیدی ئەڵێڕۆژێکیان شافعی حەدیسێکی ڕیوایەت کرد,منیش گوتم :ئایا کاریپێدەکەی ؟ئەویش گوتی(ئایامنت لەکڵێسادا بینیوە بێمە دەرەوە یان پشتوێنی گاورت بەپشتمەوە بینیوە ؟گوێم لەحەدیسی پێغەمبەربێوکاری پێ نەکەم ! ,(ابوثور) ئەڵێ شافعی

---

[17] سیراعلام النبلاء (١٠/٣٣).

[18] سير اعلام النبلا ء (١٠/٣٣).

[19] سیراعلام النبلاء (١٠/٣٤).

ئەڵێ : هەرمەسەلەیەك حەدیسی صەحیحی لای زانایانی حەدیس لەسەر هاتبێ بەپێچەوانەی ئەوەی من ووتومە ئەوا من لێی پەشیمانم لەژیانمدابێ یان پاش مردنم)[20], هەروەها ئەڵێ(کاتێك كەسێك لەئەهلی حەدیس ئەبینم وەكو وابێ كەسێك لەهاوەڵانی پێغەمبەر ببینم خواپاداشتی خێریان بداتەوە بنچینەكەیان بۆمان پاراستوە بۆیە فەزڵیان بەسەرمانەوەهەیە)[21], شافعی وحەدیسی ئاحادشافعی ئەڵێ(لەبواری حەدیسدا حەدیسی تەنها پیاوێك یان تەنها ژنێك وەردەگرم بەڵام لە شایەتیدا بەتەنها یەكێك لەوانە وەرناگرم لەحەدیسدا (حدثني فلان عن فلان) وەردەگرم بەڵام لەشایەتیدا تەنها (سمعت) یان (اشهدني) وەردەگرم بازنەی وەرگرتنی حەدیسی ئاحاد لای شافعی فراوانترە– وەكو بە راوردێك لەگەڵ پێشەوایانی تردا – ئیبنولعەرەبی ئەڵێ (ئەگەر حەدیسی ئاحاد دژ بە بناغەیەك لەبناغەكانی شەرع بوەستێت ئەبوو حەنیفە بەڕەوای نابینێ ئەوحەدیسە كاری پێبكرێت بەڵام شافعی بەڕەوای دەبینێ)[22].

بنچینەكانی مەزهەبی شافعی

ئەساسی مەزهەبی شافعی ڕەحمەتی خوای لێبێ لەكتێبی (الرسالة) دا نوسراوەتەوە , شافعی (ظاهر)ی قورئان بەبەڵگە دادەنێ تاوەكو بەڵگەیەك

---

[20] اعلام الموقعين (٢/٣٦٣).

[21] اعلام الموقعين (٢/٣٦٣).

[22] انظر : مناهج الاجتهاد (ص١٦٣).

ڕاستبێتەوە و ئەوە بگەیەنێت کە(ظاهر) ی ئایەتەکەی مەبەست نیە– بەڵگەی قورئانی و پیرۆز وسوننەتی صەحیحی پێغەمبەر– ، شافعی دیفاعێکی بەردەوام و نەبڕاوەی کردووە لەسەر کارکردن بەحەدیسی ئاحاد بەمەرجێك ڕیوایەتکاری حەدیسەکەمتمانە پێ کراو و (ظابط) بێوحەدیسەکەش (متصل) بێ تادەگاتە پێغەمبەر بەبێ ئەومەرجانەی ئیمامی مالیك و ئەهلی عێراق دایانناوە بۆ وەرگرتنی حەدیس .

ئەم دیفاعەش بووە هۆ کارێك بۆ خۆشەویست کردنی شافعیلای ئەهلی حەدیس تەنانەت زانایانی بەغدا پێیان دەگوت (ناصر السنة) شافعی چۆن دەیڕوانیە قورئان بەوشێوەیەش دەیڕوانیە حەدیسی صەحیح، وای دەبینی کەهەردوك واجبە کاریان پێ بکرێ ئەنجا دوای قورئان وسوننەت کاری بەئیجماع دەکرد واتاکەشی لای شافعی ئەوەیە

(ئەوکەسەی کاربە ئیجماع دەکات زانیاری بەبوونی جیاوازی لەوبابەتەدا نەبێ) ئەنجا شافعی ئەگەر لەبابەتێکدا (دەقی) قورئان وسوننەتی دەستنەکەوتایە کاری بەقیاس دەکرد بەمەرجێك ئەصڵێکی هەبوایە لەقورئان و سوننەتدا، شافعی ئیستحسان و ئیستیصلاح) ی ڕەتکردوەتەوەو کاری پێ نەکردوە[٢٣].

---

[٢٣] انظر : تأريخ التشريع الاسلامي(ص١٨٦).

شافعی وشیعرو ڕەوانبێژی

(ئیبن وهیشام) ئەڵێ زۆر لەگەڵ شافعی پێکەوە دادەنیشتین بەهیچ شێوەیەك هەڵەیەکم لەزمانی عەرەبیدا لێ نەبینیوە[٢٤], ئەحمەدی کوڕی ئەبو سورەیجی ڕازی ئەڵێ (کەسێکم نەبینیوە قسەزانتر و زمانپاراوتر بێ لە شافعی)[٢٥],

زوبەیری کوڕی بەککار ئەڵێ(شیعر)ی هذیل و بەسەرهاتی ئەو هۆزەم لە (مصعب)ی کوڕی عەبدوڵاوە وەرگرتووە ئەویش لەشافعی یەوە وەریگرتبوو)، شایانی باسە شافعی لەبواری شیعردا خاوەنی دیوانێکی شیعری یە بەناوی (دیوان الامام الشافعی) کۆکردنەوەی (محمد عفیف الزعبی) هەروەها ئیبن وغانم ی حافیزی حەدیس ئەڵێ (شیعرەکانی شافعیم کۆکردوەتەوە لە دیوانێکدا. بەڵام تائێستا کۆکراوەی یەکەم لەبەردەستی خۆماندایە.

---

[٢٤] انظر : سير أعلام النبلاء (١٠/٤٩).

[٢٥] انظر : سير أعلام النبلاء (١٠/٤٩).

هەندێ لە شیعرە بەنرخەکانی شافعی

لێبوردەیی وڕەوشت جوانی

إذا سبني ندل تزايدت رفعة وماالعيب إلا أن اكون مسببه

ولولم تكن نفسي علي عزيز لمكنتها من كل نذل تحاربه

ولوأنني أسعى لنفعي وجدتني كثيرالتواني للذي أنا طالبه

ولكنني أسعى لأنفع صاحبي وعارعلى الشبعان إن جاع صاحبه

يخاطبني السفيه بكل قبح فأكره أن أكون له مجيبا

يزيد سفاهة فأزيد حلما كعود زاده الاحراق طيبا

اذا نطق السفيه فلا تجبه فخير من إجابته السكوت

فان كلمته فرجت عنه وإن خليته كمدا يموت[٢٦]

يا من يعانق دنيا لابقاء لها يمسي ويصبح في دنياه سفارا

هلا تركت لذي الدنيا معانقة حتى تعانق في الفردوس ابكارا

إن كنت تبغي جنات الخلد تسكنها فينبغي لك ان لاتامن النارا

[٢٦] انظر : ديوان الامام الشافعي (ص٢٢).

دەربارە ی باشترین زانست

كل العلوم سوى القران مشغلة إلا الحديث وعلم الفقه في الدين

العلم ماكان فيه قال حدثنا وما سوى ذاك وسواس الشياطين[٢٧]

هەروەها چەندین پارچە شیعری تەڕ وناسکی تر, بەحەقیقەت شافعی خاوەن توانایەکی شیعری زۆر بەهێز بووە، بەڵام خۆی بەئەنقەست شیعری نەوتووە بەڵکو خۆی بەشرعزانی و زانستە شەرعیەکانەوە خەريك دەكرد, وەکو ئەڵێ :

ولولا الشعر بالعلماء يزري لكنت اليوم اشعر من لبيد[٢٨].

---

[٢٧] انظر : ديوان الشافعي (ص٨٨).

[٢٨] انظر : ديوان الشافعي (ص٣٩).

وتەکانی شافعی

یونسی سەدەفی ئەڵێ:شافعی پێی ووتم: لیس إلىالسلامة من الناس سبيل فانظر الذي فيه صلَاحك فالزمه[29].

شافعی دەڵێ : ضياع العالم أن يكون بلا إخوان وضياع الجاهل قلة عقله واضيع منهما من واخى من لاعقل له[30].

هەروەها دەڵێ : آلات الرياسة خمس : صدق اللهجة ،وكتمان السر والوفاء بالعهد، وابتداء النصيحة ، واداء الامانة[31],

یونسی کوڕی عەبدولئەعلا دەڵێ: گویم لێبوو شافعی دەیگوت:ئەی یونس :الانقباض عن الناس مكسبة للعداوة والانبساط اليهم مجلبة لقرناء السوء فكن بين المنقبض والمنبسط[32], هەروەها دەڵێ :(عليكم باصحاب الحديث فانهم اكثر جوابا من غيرهم)[33].

[29] انظر : سير اعلام النبلاء (١٠/٤٢).

[30] انظر : سير اعلام النبلاء (١٠/٤٢).

[31] انظر : سير اعلام النبلاء (١٠/٤٨).

[32] انظر : سير اعلام النبلاء (١٠/٨٩).

[33] انظر : توالي التأسيس (ص١١٠).

ئەگەر بمانەوێ یەك بەیەكی ووتەكانی شافعی لێرەدا تۆمار بكەین ئەوا بێگومان ناتوانین چونكە قسەكانی هەمو پڕ لە حیكمەت وئامۆژگاری وزانستن ، بۆیە قایل دەبین بەمانەی كەباسكران ومشتێك نمونەی خەروارێكە.

نەخۆشی و مردنی شافعی رەحمەتی خوای لیٚ بیٚ

شافعی لە میسر لە درێژەی ئەو چوارساڵەی لە میسردا مایەوە توشی نەخۆشیبوو ، لەماڵدا دەمایەوە و لەسەرجێگا دەكەوت قوتابییەكی بەناوبانگی بەناوی (المزنی) ڕۆژێكیان ڕۆشت بوٚلای و چوە ژورەوە و پێی گوت ئەمڕۆ چۆنی شافعیش گوتی:

أصبحت من الدنيا راحلا وللاخواني مفارقا

و لكأس المنية شاربا وعلى الله جل ذكره واردا

ولا والله ما أدري روحي تصير الى الجنة فأهنئها او الى النار فاعزيها

ثم بكى وأنشا :

ولما قسا قلبي وضاقت مذاهبي جعلت الرجا مني لعفوك سلما

تعاظمت ذنبي فلما قرنته بعفوك ربي كان عفوك اعظما

ومازالت ذاعفو عن الذنبي لم تزل   تجود وتعفو منه وتكرما[٣٤].

شافعی لە شەوی جومعەی ڕۆژی کۆتایی مانگی ڕەجەبی ساڵی (٢٠٤) ی کۆچی بەرامبەر (١٩ ی) کانوونی دووە می ساڵی (٨٢٠) ی زاینی کۆچی دوای کردووە ڕەحمەتی خوای لێ بێ ،مردنی شافعی لەوەرزی زستانابووە ولە ڕۆژی جومعە نێژراوەو (٥٤) ساڵ تەمەنی کردووە تەرمەکەی بەسەرشان بەڕێخراوە لە(فسطاط) ەوە تاوەکو گۆڕستانی (بنو زهرة) بەگۆڕستانی (ابن عبد الحكم) بەناوبانگە، ئابەم شێوەیە ئەستێرەی پرشنگداری شافعی لەم دونیایەدا ئاوابوو بەلاَم چەندین ڕوناکی و دانایی سودبەخشی کەم وێنەی بۆ بەجێ هێشتوین, ڕەحمەتی خوای لێ بێ و خوا پاداشتی خێری بداتەوە .

خوێنەری بەڕێزم ئەمە کورتەیەك بوو لەژیاننامەی مامۆستای شەرعزان و یەکێك لەناودارانی ئیسلام (شافعی) بۆ هەموو لایەکمان دەرکەوت کە شافعی چ جۆرە بیرۆباوەڕو خووڕەوشت و زانستێکی هەبووە هەروەها هەڵویستی شافعیمان بۆ ڕون بووەوە دەربارەی کارکردن بە حەدیس.

وە هەڵگرانی حەدیس لای شافعی چ ڕێزو حورمەتێکیان هەبوو لەگەڵ چەندین ڕاوبۆچونی دروستی تر کە لەم کورتەیەدا تۆمار کراوە .

======================================

---

[٣٤] صفوة الصفة (١٤٦/٢).

سەرچاوەکان

١. سير اعلام النبلاء /الذهبي.

٢. تاريخ الاسلام /الذهبي.

٣. توالي التاسيس /ابن حجر

٤. البداية والنهاية/ابن كثير

٥. تهذيب الكمال/المزي.

٦. الجرح والتعديل/لابن ابي حاتم .

٧. مناهج الاجتهاد/محمد سلام.

٨. ديوان الشافعي

٩. تاريخ التشريع الاسلامى/الخضري.

١٠. مجمل اعتقاد ائمة السلف/ د . عبدالكريم التركي